

SİVAS'TA YATMAKTA OLAN HORASAN MERKEZLİ ANADOLU ERENLERİ*

Dr. Doğan KAYA

Yüzölçümü itibariyle Türkiye'nin ikinci büyük ili, mezralar hariç 1285 köyüyle Türkiye'nin en fazla köyüne sahip olan Sivas, yüzyıllar boyu pek çok kültüre beşiklik yapmış bir yöremizdir.

1071 Malazgirt zaferinden sonra akın akın, literatürde Diyar-ı Rum olarak adlandırılan Anadolu'ya gelen Horasan erenleri, Sivas yöresinde de faaliyet göstermişler; halkın üzerinde Ahmet Yesevî düşüncesini hâkim kılmaya çalışmışlardır. Anadolu'nun Onların gayretleri sayesinde ki, Anadolu hatta Rumeli, manen fethedilmiş, böylece gelecek için sağlam zemin hazırlanmıştır.

Anadolu Abdalları, Anadolu Gazileri, Anadolu Ahileri ve Bacıları olarak bilinen dört zümre, gerçekten de Anadolu'nun inşasında önemli işler başarmış, inanç yönünden sağlam temeller atmışlardır. Sayılamayacak derecede mevcudu olan bu zatlara ait gerek Anadolu'da ve gerekse Rumeli'de bugün yüzlerce yadır vardır. Bunlara başta *abdal*, *eren*, *ermiş*, *evliya*, *gazi*, *pir*, *seyyid* ve *şeyh* olmak üzere *âhit*, *âlim*, *baba*, *dede*, *şehit*, *veli*, *zâhit* gibi isimler verilmiştir.

Yüzyıllar boyunca toplum üzerinde etkili olmuş manevî üstünlüklere sahip kişilerdir. bu zatların yoğun faaliyet gösterdikleri yörelerden birisi de Sivas'tır. Tespitlerimize göre, merkez ilçede ve diğer on altı ilçede bunların sayısı 66'dır.

Bunların beldelere göre dağılımı şu şekildedir:

SİVAS-Merkez: Arap Dede, Çelttek Baba, Davullu Dede, Gazi Baba, Kırklar Dağı, Lokman Baba, Şeyh Çoban.

AKINCILAR: Bahattin Baba.

ALTINYAYLA: Arap Dede, Coruğun Ocağı (Ebu Kays Haşhaşi), Boz Dede, Davullu Dede, Kumlu Baba, Topakkaya.

DİVRİĞİ : Garip Ardiç-Küsmе-Kaçak, Garip Musa, Koca Haydar, Koca Saçlı.

DOĞANŞAR : Çingir Baba.

İMRANLI: Coğı (Co/Cuva) Baba, Haydar Baba, Şeyh Bahattin Bayram Dede.

* Yayımlandığı yer: *Halkbilim Araştırmaları*, İstanbul, 2002, Kitabevi yayınları, s. 261-285.

KANGAL: Ali Baba, Bakır Baba, Çiçekli Baba, Çoban Baba, Etyemez Baba, Felfan Baba, Tezveren Baba.

SUŞEHRİ: Ardiç (Muhammed Bekira), Fatma Ana, Dindar Şeyh, Köse Süleyman, Müstecap Şeyh, Şemsi Ana.

ŞARKIŞLA: Beş Kardeş, Colü Dede, Gülmez Baba (Şeyh Ziya), Tekke, Şeme.

ULAŞ: Çamdede, Gez Bel, Küpeli Baba, Karacalar Tekkesi, Şeyh Mehmet, Tecer Baba.

YILDIZELİ: Akbaba, Akkoca Sultan, Kevgür Baba, Küre Baba, Seyit Baba, Şeyh Halil.

ZARA: Bahar Şeyh, Elma Baba, Emir Baba, Huğ Baba, Kara Yakup Baba, Kesmen Baba ve Kepez Baba, Kınalı Gazi, Kızıl Baba, Koşa Baba, Kuşçu Hasan Dede, Küpeli Baba, Osman Gazi, Pir Gökçek, Şeyh Merzuban Veli.

SİVAS-Merkez

Arap Dede: Horasan'dan Gazibey köyüne gelmiş burada yaşamıştır.

Çeltek Baba: Sivas'ın Çeltek köyünde yatmaktadır. Mezarı köydeki caminin avlusundadır. Horasan'dan yanındaki asker ve müritleriyle büyük mücadeleler sonrası buraya gelip mekân tutmuştur. Cumhuriyetin ilanına kadar civar köylerin öşürü buraya verilmiş, hatta Sivas'tan da 9.000 kuruş gönderilmiştir. Yıldızeli'nin Salâvat köyünde yatmakta olan Seyit Baba, Şaban köyündeki Şaban Dede ile kardeştir.

Davullu Dede: Merkez Karalar köyünde Davullu tepede yatmaktadır. Horasan'dan gelmiş, burada şehit düşmüştür. Bir söylentiye göre bu yöreye beş kardeş olarak (*Davullu Dede, Karacalar Tekkesi, Kevgür Baba, Turna Dağı Ziyareti, Damıl Baba*) gelmişlerdir.

Gazi Baba : Horasan erenlerindedir. Sivas'a 51 km. uzaklıkta olan Gazi köyü caminin yanında yatmaktadır. 1999 yılında köylüler tarafından bir türbe yapılmıştır. Mezarı 5-6 m. uzunluğundadır. Halk, başta deprem olmak üzere köylerini çeşitli felâketlerden koruduğuna inanır.

Kırklar Dağı: Horasan'dan gelen kırk veli, buraya gelip daha sonra Anadolu'nun muhtelif yerlerine giderek Yesevi düşüncesini yayarlar. Bunlardan birisi de Sivas'ın Tokuş köyüne gelir, faaliyet gösterdikten sonra vefat eder. Mezarı Kırklar Dağı'nın üstündedir.

Lokman Baba: Olukman köyünde yatmaktadır. Horasan erenlerinden olduğu söylenir. Köy, bu türbenin varlığı dolayısıyla kurulmuştur. Eskiden çeşitli dilekler için buraya gelenler türbe duvarına taş tutturmuş.

Şeyh Çoban: Kaleardı mahallesinde yatmaktadır. Asıl adı Şeyh Hüseyin Raî'dir. Türbe kare şeklinde ve kesme taşlardan yapılmış olup içinde Şeyh Hüseyin ile eşine ait olmak üzere iki sanduka vardır. Türbenin yapılış tarihi bilinmemekle beraber, yanı başındaki çeşmede 1323 tarihi kayıtlıdır. Türbe birkaç sefer tamir edilmiştir.

Hakkında kesin bilgi yoktur. 1102 yılında ölen Ebü'l-Vefa'l- Vefa'nın yedinci halifesidir. Yıllarca Ebü'l-Vefa'nın yanında kalıp mertebeler kazanmış daha sonra onun izni ile ders vermeye başlamıştır. Şeyh Merzuban'la aynı tarikatten olduğu, develerinin çöktüğü yeri mekân tutmak üzere Horasan'dan birlikte yola çıktıkları anlatılmaktadır.

AKINCILAR

Bahattin Baba

Akıncılar İlçesine Bağlı Doğantepe köyünde yatmaktadır. Buraya gelen halk, muratlarına kavuşmak için dualar eder.

Horasan'da yaşayan yedi kardeşten birisidir. Babaları bunları toplar. Allah tarafından yedi farklı yere gönderilen taşların bulunduğu yerlere gitmelerini söyler. Bahattin taşının düştüğü yer olan Doğantepe köyüne gelip faaliyetlerine başlar.

Onunla ilgili çeşitli anlatımlar vardır.

"... Birgün Bahattin Baba ve müritleri ders okurlarken Şeyh Nusret Hazretleri müritleri ile geldiler. Müritlerden her birine; 'Birer taş getirin.' dedi. Kırklardan her biri birer taş getirdiler. Şeyh Nusret, Hasan Baba'ya buyurdu: 'Hasan'ım kırkların her birisinin ismini bu taşlara yaz, her birisini bir yana at. Herkes kendi ismini yazan taşı hangi yerde bulursa, o yer sizlere mekân olsun.' şeyh Bahattin Hazretleri de ismini yazan taşı Suşehri'nde buldu ve oraya yerleşti. Şimdi eski ismi Badışık olan Doğantepe'de bulunmaktadır."

ALTINYAYLA

Arap Dede: Horasan erenlerinden olup *Boz Dede, Ebu Kays Haşhaşî, Küpeli Baba, Davullu Dede*'nin kardeşidir. Şarkışla ile Altınyayla arasındaki bir tepe üzerinde yatmaktadır. Haşhaşî'nin kardeşidir.

Coruğun Ocağı (Ebu Kays Haşhaşî) : Asıl adının Ebu Kays Haşhaşî olduğu söylenmektedir. Coruğun Ocağı denmesinin sebebi de, türbenin

sahiplerinin Coruklar sülalesinin olmasındandır. Türbe Altınyayla'nın Hüyük diye adlandırılan tepenin aşağı yamacında, dışı yeşil boyalı, küçük bir ev şeklindedir. Hayatı hakkında hiç bir şey bilinmemektedir. Eskiden türbe içine su dolu testi konurmuş. Haşhaşi Hazretleri bu su ile aptes almış.

Boz Dede: Altınyayla'ya bağlı Serinyayla köyünün yanı başındaki bir tepenin üzerinde yattığına inanılır. Aslında gerek Boz dede ve gerekse Davullu dede denilen yerlerde herhangi bir mezar yoktur. Halkın inancına göre çevredeki veliler Perşembe günü burada toplanır. Çeşitli istekleri olanlar ziyaret eder ve genellikle horoz keserler. Yattığı yerin etrafındaki taşlar kutsal sayılır ve uğur olarak yanında bu taşlardan bulundurur.

Davullu Dede: Yattığı yer, Altınyayla'nın Serinyayla diye bilinen yerdeki kayalıkların üzerindedir. Davul şeklinde birkaç kayanın üst üste yığılmasıyla oluşturulmuş bir makamdır.

Kumlu Baba: Horasan'dan geldiği rivayet edilmektedir. Altınyayla'nın Güzeloğlan köyü ile Başyayla köyü arasındaki burnun arkası denilen mevkide yatmaktadır. Yatırın bulunduğu yer, taş yığını şeklindedir.

Topakkaya: Altınyayla'nın güney doğu çıkışında bir kaya parçasının altında yattığına inanılır. Aslında burada birisinin yatıp yatmadığı kesin olarak bilinmemekle beraber, halk burada Selçuklular zamanında yaşamış bir Anadolu ereninin yattığına inanmaktadır. Başta, çocuk sahibi olmak isteyenler ve sara hastaları götürülür.

DİVRİĞİ

Garip Ardiç-Küsme-Kaçak: Horasan'dan yola çıkan üç kardeş Divriği'nin Yağıbasan köyüne gelir. Burada bir sebepten dolayı aralarında anlaşmazlık çıkar. Birisi kaçıp gider ve bu yüzden adı *Kaçak* olur. Diğer küsüp köyün güneyindeki bir tepeye gider; ona da *Küsme* derler. Üçüncüsü de bir ağacın altında kaldığı için adı Garip Ardiç olur. Üç kardeş de Allah tarafından ağaç haline getirilir. Küsme, köye hakim bir tepe üzerinde, Kaçak köye yakın bir tepenin altında söğüt, Garip Ardiç da Yağıbasan köyünün altında bulunmaktadır. Her üçü de adak köylülerin adak yeridir.

Garip Musa : Garip Musa, Anadolu'nun manevi yönden inşa edilmesinde rol alan uu zatlardan birisidir. Hakkında bilinenler pek çok erende olduğu gibi rivayetten öte gitmemektedir. Anadolu'ya 90 (Bir söylentiye göre 400) atlı ve tahta kılıcıyla Horasan'dan geldiği, Hacı Bektaş Veli'den nasip aldığı ve Ahmet Yesevî düşüncesi doğrultusunda faaliyet gösterdiği söylenir. Bir söylentiye göre, Divriği civarında saygın olan ve Arhusu köyünde yatan Garip Baba ile kardeştir.

Güneş köyü yakınlarında bir türbede yatmakta olan Garip Musa türbesinde genç yaşta ölen oğlu Güneş de yatmaktadır. Türkiye'nin dört bucağından yüzlerce, binlerce insanın türbesini ziyaret ettiği Garip Musa hakkında birçok söylenceler anlatılmaktadır.

Koca Haydar: Horasan erenlerindendir. Hacı Bektaş Veli ile birlikte Anadolu'ya gelmiş, Divriği ve Eğin (Kemaliye) ilçeleri arasında bulunan Sarıççek yaylasına yerleşir, burada tekke kurar ve halkı irşat etmeye başlar

Koca Saçlı: Divriği'nin Erikli köyünde yatmaktadır. Hakkında bilinenler azdır. Asıl adı Resul Baba olup Horasan'dan yola çıkıp önce, Kerbelâ'ya gelmiştir. Burada rüyasında Hz. Hüseyin'i görür.

Hüseyin, "Sana bir hediye vereyim... Divriği muhitinde bir su var. Benim verdiğim suyu, şerbet niyetine bu suya kat. Bu sudan içen şifa bulsun. Sonra gelsin beni ziyaret etsin. Eşiğine yüz süren, bana yüz sürmüş gibi olsun." der. Koca Saçlı, Kerbelâ'dan su alıp geyik donunda Divriği'ye gelir. Yöre halkını Müslüman eder. Erikli köyündeki gözeyeye getirdiği suyu döker.

DOĞANŞAR

Çingir Baba : Köseadağ Savaşı sırasında, Bizans kuvvetlerinin Çanakçı ormanlarında şehit ettiği erenlerdendir. Mezarı, Doğanşar'a yaklaşık 30 km. mesafedeki Kızıldağ'ın tepesinde olup etrafı taşlarla çevrilidir. Halkın inancına göre kim buradan bir taş alsın, Çingir Baba'nın himmetiyle taş, o gece geri döner. Bir başka rivayete göre, 16 yaşındaki bir kız burada kırklara karışır. İki hafta sonra döndüğünde halk kendisine kötü gözle bakar. Bunun üzerine kız kırklara karıştığını söyleyip orada ölür.

İMRANLI

Coği (Co/Cuva) Baba: Türbesi İmranlı'nın Avşar köyünün güneybatısında yatmaktadır. Hakkında bilinenler çok azdır. Rivayet edildiğine göre Ehl-i Bey'ten ve Horasan erenlerindendir. bir söylentiye göre de Battal Gazi'nin askerlerindendir. Anadolu'nun fethinde bil-fiil vazife almış, Gayr-ı Müslimlerle yaptığı savaşta şehit olmuş, bugünkü türbenin bulunduğu yere gömülmüştür. Seyyid olduğu için torunlarına Osmanlı idaresince sancak verilmiştir. Bu sancak şimdi Şarkışla'nın Ağcakışla bucağının Alaman köyünde olduğu söylenmektedir. Türbenin etrafı çevrili olup türbeyi yaptıran Zühre Ana'nın fotoğrafı girişte sağ tarafta asılıdır. Gelenlerin rahat oturması için üstü kapalı bir mekân ve kurban kesebilecekleri bir yer vardır. Ayrıca türbenin duvarında bir Kur'an-ı Kerim'le On iki İmam'a ve Hz. Ali'ye ait resimler de

bulunmaktadır. Türbede gerekli hizmetleri yapan bir kadın bulunmaktadır. Türbenin biraz aşağısında şifalı olduğuna inanılan su akmaktadır.

Haydar Baba: İmranlı'nın Karataş köyü mezarlığının 2 km. kuzeybatısındaki bir tepenin üzerinde yattığı söylenir. Horasan erenlerinden olup, o yöredeki halkı irşat ettikten sonra vefat etmiştir. Mezarı tam olarak belli değildir. Yattığına inanılan tepede ardıc ağaçları ve "Düldülün ayağı" olarak ilinen bir taş vardır.

Şeyh Bahattin Bayram Dede: İmranlı'nın Sarıçubuk (Bahadun) köyünün kuzeydoğusundaki mezarlıkta yatmaktadır. Horasan erenlerinden olduğu söylenmektedir. Türbesi kubbe şeklinde kapalıdır ve etrafı demir parmaklıkla çevrilidir.

KANGAL

Ali Baba: Çiçekli Baba ve Bakır Baba ile kardeşidir. Horasan'dan çıkıp önce Çorum'un Alaca ilçesine gitmişler, orada birkaç sene kaldıktan sonra Kangal'ın bugünkü Alacahan beldesine gelirler. Burada üç ayrı yere taş atarlar. Bakır Baba'nın taşı Alacahan'a 12 km. uzaklıktaki Bakır Tepe'ye, Çiçekli Baba'nın taşı da Alacahan'a 7 km. uzaklıkta olan kayalıklara düşer. Ali Baba'nın attığı taş ise, Kangal'ın kuzeydoğusundaki Yeşilkale köyüne düşer. Ali baba'nın bu köyün 45 km. uzağında küçük bir tepenin üzerinde yattığı söylenir. Çünkü hâlihazırda görünürde bir mezar yoktur. Mezarın bakımsızlıktan geçen zaman içerisinde yok olup gitmiştir.

Bakır Baba: Ali Baba ve Çiçekli Baba ile kardeşidir. Üçkardeş, Horasan'dan birlikte gelmişlerdir. Alacahan'ın 12 km. uzağında ve 1200 m. yüksekliğinde bir tepede yattığı söylenir. Mezarın nerede olduğu belli değildir. Tepenin üstünde 65 m²'lik bir alana sahip bina vardır. Salonu ve mutfağı olan bu binada buraya gelenlerin işine yarayacak her türlü mutfak eşyası vardır. Buraya gelenler getirdiklerini yedikten sonra artan malzemeleri de burada bırakır. Salonda çeşitli dilekler için bağlanmış ipler ve bir de kumbara bulunmaktadır. Binanın önünde bir kuşburnu ağacı vardır ve bu ağaca da bez ve ipler bağlanmıştır. Ayrıca bina önünde bulunan kuyunun suyunun kurban kesildiğinde çoğaldığına inanılır. Alevi ve Sünnilerin müştereken ziyaret ettikleri bir yerdir.

Çiçekli Baba: Ali Baba ve Bakır Baba'nın kardeşidir. Alacahan'a 7 km. kadar uzaklıkta bir kayanın bulunduğu yerde yattığına inanılır.

Çoban Baba: Kangal'ın Alacahan beldesindedir. Horasan'dan gelerek önce Darende'ye gelmiş, oradan da Alacahan'a gelmiştir. Geçimini çobanlıktan sağlamıştır. Mezarının yüksekliği 1 m. kadardır. Mezarın yanında bir kuşburnu ağacı vardır.

Etyemez Baba: Kangal'ın Etyemez köyü mezarlığında yatmaktadır. Mezarı demirle çevrilmiştir. Hakkında fazla şey bilinmemekle beraber, halk onun Horasan'dan geldiğine inanır. Alevi ve Sünniler tarafından ziyaret edilmektedir. Yaşadığı yer İpek Yolu üzerinde olduğundan, buradan geçenlere et ikram edip kendisi yemediği için bu sıfatla anılır olmuştur. Kore ve Kıbrıs savaşında, Etyemez Dağı'ndan düşmana sürekli top attığı rivayet edilir. Etyemez köyü halkı, Perşembe akşamları kabrinin üzerine nur yağdığına, onun himmetiyle hiç bir tabii afet görmediklerine, sıkıntı çekmediklerine inanır.

Felfan Baba: Kangal'ın Örencik (Halburveren) köyünün 15 km. doğusundaki Felfan Dağı'nda yatmaktadır. Türbe dikdörtgen şeklinde, duvarları kesme taştan Horasan harcı kullanılarak yapılmıştır. Çatısı ahşaptır. Ne zaman yaşadığı bilinmemektedir. Hünkâr Hacı Bektaş'ın müridi olduğu rivayet edilmektedir. Hayattayken de öldükten sonra da insanlara yardımcı olmuştur.

Tezveren Baba: Horasan'dan geldiği rivayet edilmektedir. Kangal ilçesi mezarlığının kuzey batısında yukarı kısımda yatmaktadır. Etrafı kerpiç ve taşla çevrili olup, üzeri tahtalarla örtülmüştür. Türbe 2,5x3,5 m. boyutundadır. Halk, dilekleri çabuk yerine getirdiği için yatırı bu şekilde isimlendirmiştir. Samut Baba ile IV. Murad'ın ordusuna yardım etmiştir.

SUŞEHİRİ

Ardıç (Muhammed Bekira): Suşehri'ndedir. Kabrin uzunluğu 30 m. kadardır. Horasan'dan geldiği, asıl adının Muhammed Bekira olduğu, ok ile burada şehit düştüğü, yedi kardeş olduğu, bunlardan birinin Anadolu Kavağı'nda yattığı söylenir.

Fatma Ana: Suşehri'nin Gemin deresi Camili köyü yaylasında yataktadır. Mezarının yanında bir meşe vardır. Halkın inancına göre Köse Süleyman, Osman Gazi, Fatma Ana ve Şemsi Ana kardeşlerdir. Köseadağ Savaşında şehit düşmüşlerdir.

Dindar Şeyh: Müstecap Şeyh'in kardeşidir. Akkoyunlu hükümdarının iltifatlarına mazhar olmuştur. Hükümdar, "Dindarsın şeyhim" demiş ve bu yüzden Dindar Şeyh olarak tanınmıştır. Kabri Yukarı Işıklar'dadır. Kabri ve mescidi tamir görmüştür.

Köse Süleyman: Türbesi Suşehri arazisindedir. Asıl adı Süleyman olup Köse Süleyman olarak tanınmıştır. Osman Gazi, Fatma Ana ve Şemsi Ana ile kardeş olduğuna inanılır. On iki İmam'dan Zeynel Abidin'in torunlarından. Horasan'ın Nişabur beldesinde doğmuş, sonra Konya'ya gelmiş, Alaaddin Keykubat'ın ordusunda komutanlığa yükselmiştir. Moğollar'la yapılan Köseadağ savaşında (1243) Selçuklu komutanı olarak çarpışmış ve şehit düşmüştür.

Müstecap Şeyh: Müstecap, Dindar ve Bereket Şeyh üç kardeşdir. Akıncılarda yatmakta olan şeyhleri Bahaddin; oklarınız nereye düşerse orayı mekân tutacaksınız.” deyip onlardan birer ok getirmesini ister. Getirilen okları atar. Mestecab’ın oku Suşehri’nin Üzümlü köyüne, Dindar Şeyh’in oku Yukarı Işıklar’daki Eğme Dağı’na, Bereket Şeyh’in oku da Avren köyüne düşer. Müstecap Şeyh, Üzümlü’de tekke açmış, halkı irşat etmiştir. Daha sonra “Mağaranın Dere” denilen yerde inzivaya çekilmiştir.

Şeyhin evlenmeden ölen iki oğlu Üzümlü köyünde yatmaktadır. Halk, Şeyh’e olan hürmetlerinden dolayı buraya da değer verir. Bundan dolayı genellikle çocuğu olup da yaşamayanlar ziyarete gelirler.

Şemsi Ana: Köse Süleyman’ın, Fatma Ana’nın ve Osman Gazi’nin kardeşi olduğu söylenir. Yattığı yer kesin olarak belli değildir ve Fatma Ana’nın türbesinin yakınlarında olduğu söylenir.

ŞARKIŞLA

Beş Kardeş Türbesi: Şarkışla’nın Kızılcakışla kasabasının yakınındaki tepenin yamacında üç yolun birleştiği yerde yatmaktadır. türbe yaklaşık 2 m. yüksekliğinde kerpiçten duvarlı ve kiremit çatılıdır. Halk burayı beş kardeş türbesi olarak bilir. Burada yatan kişinin Anadolu’nun fethi sırasında burada şehit düştüğü ve *Kara Baba* ile *Ak Baba*’nın kardeşi olduğu söylenir. Halktan bazı kişilerin zaman zaman türbede yeşil bir ışığın yandığını gördüğünü ifade etmiştir. Bunun yanında bazıları da türbede yatanın kadın olduğuna inanır.

Colü Dede: Şarkışla’ya 35 km uzaklıkta Kale boğazı ile Yahyalı deresinin birleştiği yerde, Alaman çermiğinin karşısındaki mezrada yatmaktadır. Anlatıldığına göre, Battal Gazi’nin yakını olup Rumlar’la yapılan bir savaşta şehit düşmüştür.

Gülmez Baba (Şeyh Ziya): Şarkışla’ya bağlı Dikili Köyü’nün kuzeydoğusundaki bir tepenin üzerindedir. Burası bir çocuk mezarlığıdır. Mezar, yaklaşık 2x7 m. boyutunda olup 1 m. kadar yüksek toprakla örtülüdür. Yan tarafında bir çeşme ve etrafında meyve ağaçları bulunmaktadır. Halkın ifade ettiğine göre, burada yatan Malazgirt zaferi sonrası Şarkışla yöresine gelip yerleşen Şeyh Ziya adında bir zattır. Kara Baba ve Gemerek’te yatan Ali Baba bir söylentiye göre kardeşleridir.

Tekke: Şarkışla’ya bağlı Elmalı köyü mezarlığı içinde yaklaşık 60-70 m²’lik bir alan içinde 3 m. yüksekliğinde, etrafı taş duvarla çevrili, üzeri açık bir mekan bulunmaktadır. İçinde altı mezar vardır ve mezarların birisinden dolayı buraya “Tekke” denilmiştir. Anlatıldığına göre burada yatan zat, Şarkışla ve civarının ele geçirilmesi sırasında şehit düşen bir Horasan erenidir.

Şeme: Şarkışla'nın Saraç köyünde bulunan Şeme Dağı'nın üzerinde yatmaktadır. Küçük kardeşinin de köyün kenarında yattığına inanılır. Bu bakımdan kardeşi için toplama taşlardan oluşturulmuş sembolik bir mezar yeri yapılmıştır. Haklarında pek bilgi yoktur. Halkın bildiği sadece Şeme Baba ve kardeşinin Anadolu'nun fethi sırasında burada şehit düşen alp-eren olduklarıdır. Halk bu dağa karşı çok saygılıdır. Oradaki ağaçlar asla kesilmez. Bunu yapan kendisini belâlardan kurtaramaz. İnsanlar, dua ettikleri vakit Şeme Dağı'na döner ve ondan yardım isterler. Eskiden burada geceleri bir ışığın yandığı nesilden nesle anlatılır. Her yıl haziran ayının üçüncü haftasında Şeme dağında geniş katılımla törenler yapılmaktadır. Kurbanlar kesilir, yemekler yapılır, semah dönülür, âşıklar deyişler söyler. İçki içilmez. Daha sonra yatır ziyaret edilir.

ULAŞ

Çamdede: Küpeli baba ve Karacalar tekkesindeki zatın kardeşidir. Mezarının bulunduğu mevkide çam olduğunu söylerler. Buraya da dilek için gidilir. Ayrıca gelinin ayağı açılması için ilk defa buraya veya Küpeli Baba'ya götürülür. Kurban keserler. Ağaca bez bağlar, dilekte bulunurlar.

Gez Bel: Mezarı, Tecer Dağı üzerinde Sert Mahmut köyü arazisi içinde bulunan ve Gezbel diye adlandırılan geçidin üzerindedir. Horasan'dan gelmiş ve gayr-ı müslimlerle yapılan savaşta, burada şehit olmuştur. Anadolu'yu irşat için Horasan'dan gelmiştir. Yorgun argın Tecer Dağına kadar gelmiş ve orada uyumuştur. Uyandığında dağın ortadan yarıldığını görmüş. Orayı mekân tutup gelene geçene yol göstermiştir. Anlatıldığına göre; iki Müslüman ordunun savaşmasına tahammül edememiş, gözlerini kapamış günlerce ağlamıştır. Ağladığı yerde gözyaşı sel olup Tecer dağından bir su kaynağı olup aşağılara doğru akmaya başlar. Binlerce koyunun yününü buraya tıkararak suyun akması engellenir. Ancak su, bu defa Tutmaç köyü arazisinden çıkar. Bu suya İreyse Pınarı denir. Yöre halkı tarafından kutsal sayılan bu suya giren bir çok cilt hastası şifa bulur. Suyun çıktığı mağaranın içinden sesler gelir ve duvarından da damla damla sular dökülür. Bu damlalar halkın inancına göre eren babanın gözyaşlarıdır. Mezarı, eskiden ziyaret edilmekteyken bugün eski önemini yitirmiştir.

Hüseyin Dede Ziyareti: Çevirme köyü mezarlığında yatmaktadır. Horasan geldiği rivayet edilmektedir. Sülalesi Arapoğulları olarak bilinir.

Küpeli Baba:

Üç kardeş olarak (bazı kişilere göre beş kardeş) Horasan'dan yola çıkmışlar, dağları takip ederek Tecer dağına kadar gelirler. Burada dağın sona erdiğini görüp her biri bir tarafa taş atar. Birinin taşı Tekke Köyü yakınlarına, biri Acıyurt Köyü'ne 3 km.lik mesafeye, ötesinin ki ise, Küpeli Köyü sınırları içine düşmüş. Küpeli Baba'nın attığı taş, "At oluğu" ismi ile tanınan çeşmenin

karşısında ve yolun bitişiğindedir. Taşın 100 metre yukarısında Acıyurt-küpelî köyü sınırında yatmaktadır. Bugün Küpelî-Acıyurt köyü yolu o mevkiden geçirildiği için tamamen yok olmuştur. Eskiden buraya dilek için gelinirmiş. Bugün üzerinden yol geçtiği için türbenin yeri kayıptır.

Karacalar Tekkesi: Küpelî Baba ve Çamdede'nin kardeşidir. Asıl adı Mehmet'tir. Tekke köyü yakınlarındaki tekkeye şimdi "Karacalar Tekkesi" deniliyor. Buraya sinir, felç hastaları getirilir. Kurban kesilir. Fakir kimseler ise tekke bekçilerine para veya eşyalar verirler. Bir gece orada kalınır. Allah'a hamd ü senalarda bulunurlar. Ertesi gün ayrılırlar.

Şeyh Mehmet: Türbesi Gümüşpınar köyündedir. Bu yöreye Horasan'dan gelen yedi kardeşten birisidir. Diğer kardeşleri de civar köylerde ve arazilerde yatmaktadır. Kardeşlerinden birisi de Kovalı köyü mezarlığında metfundur. Ne zaman yaşadığı bilinmemektedir. Çobanlık yaptığı ve çeşitli kerametleri olduğu rivayet edilir. Türbeyi, akıl hastaları, dili tutulanlar ve felç olanlar ziyaret etmektedir.

Tecer Baba: Tecer dağının eteğindeki Tatlıcak gözesinin yanındaki türbede yatmaktadır. Horasan'dan buraya gelip yerleşmiş bir Allah dostudur. Gözenin suyunun soğuk ve tatlı olduğundan dolayı buraya Tatlıcak denmiştir. Suyun yanında bir ağaç bulunmaktadır ve Tecer Baba'yı ziyarete gelenler ağaca dilek dileyip bez bağlarlar

YILDIZELİ

Akbaba: Akbaba, Kevgür Baba ve Küre Baba üç kardeş olup Horasan'dan Tokat'ın Artova ilçesine gelirler. Burada üç ayrı yere taş atarlar. Akbaba'nın attığı taş Yıldızeli'nin Akpınar köyünün 10 km. kuzeybatısına düşer.

Akkoca Sultan: Yıldızeli'nin Akkoca köyünde yatmaktadır. Anadolu'ya, Horasan'dan üç kardeş ve bir arkadaşıyla gelmiştir. Kendisi şu anda yattığı Akkoca köyüne, kardeşinin biri Zile'ye, diğeri Sapoğul'a, arkadaşı da Karalar köyünü makam tutmuştur.

Kevgür Baba: Akbaba ve Küre Baba ile kardeşdir. Horasan'dan Artova'ya gelip burada taş atarlar ve Kevgür Baba'nın taşı Yoklaya (Çakraz) köyünün 9 km. uzağında rakımı 1000 m. olan bir tepeye düşer ve Kevgir Baba buraya gelir. Tepede tek katlı iki odalı bir bina vardır ve Kevgür Baba bu binanın içinde yatmaktadır. Mezar 3 m. uzunluğunda 2 m. genişliğindedir. Gelenlerin oturması veya uyuması için minderler konulmuştur. Binanı bahçesinde kavak ve ardıc ağaçları ile bir havuz, bir çeşme vardır.

Küre Baba: Akbaba ve Kevgür Baba ile kardeşdir. Artova'dan attığı taş Yıldızeli'nin Davulalan köyünün 15 km. batısındaki 1100 m yükseklikteki kayalıklara düşer. Küre Baba da oraya gelir. Burada yattığı söylenmekle beraber

kabrinin yeri belli değildir. Eskiden perşembe günleri bu kayalıklarda bir ışığın yanıp söndüğünü rivayet edilir.

Seyit Baba: Yıldızeli'nin Salavat (Erenler) köyünde yatmaktadır. Horasan üç kardeş olarak (Seyit Baba, Şaban Dede, Çeltek Baba) bu yöreye gelirler. Şaban Dede ve Çeltek Baba kendi adını taşıyan köyde yatmaktadır.

Şeyh Halil: Yıldızeli'nin şeyh Halil köyünde yatmaktadır. Türbesi, köydeki caminin yanında olup kubbelidir. Türbede ayrıca kendisinden başka üç çocuğunun ve hanımının da kabirleri bulunmaktadır.

ZARA

Bahar Şeyh: Türbesi Zara'nın Bahar köyündedir ve Şeyh Merzuban'ın mürididir. Bir söylentiye göre Şeyh Merzuban ve Fakı baba ile kardeşir.

Elma Baba: Küpeli Baba ve Kızıl baba'nın kardeşidir. Akören köyünde yatmaktadır.

Emir Baba: Horasan erlerindedir. Kabri Zara'nın Akören köyünün kuzeyindedir. Yanında bir çeşme vardır.

Huğ Baba: Horasan erenlerinden olup Zara'nın Karacahisar köyü yakınlarındaki Huğ tepesindedir.

Kara Yakup Baba: Zara'nın Eymir köyünde yatmaktadır. Horasan erenlerindedir. Şeyh Merzuban'ın müritlerindedir.

Kesmen Baba ve Kepez Baba: Kabirleri Zara'nın Kurucâbât ve Eymir köyleri arasındadır. Halkın inancına göre Horasan'dan gelmişlerdir. Anlatıldığına göre, Kepez Baba'nın yanındaki ardıç ağacı, şehit olduğunda kanının aktığı yerde filizlenmiş ve bugüne kadar gelmiştir.

Kınalı Gazi: Zara'nın Akören köyünde Osman Çekirdek'in evinde medfundur. Yattığı yer kesin olarak bilinmemektedir.

Kızıl Baba: Küpeli Baba ve Elma Baba'nın kardeşidir. Akören köyünde yatmaktadır. Türbenin etrafında hâlâ askeri mevzilerin izleri bulunmaktadır. Kimi zaman geceleri türbesinde ışık yandığı rivayet edilir.

Koşa Baba: Kabri Zara'nın Eymir köyü yakınlarındadır. Kabrinin yakınlarında kayalıklardan çıkan su şifalı ve kutsal olarak bilinir.

Kuşçu Hasan Dede: Türbesi Zara'nın Kuşçu köyündedir. Şeyh Merzuban'ın müritlerindedir. Kuşların dilinden anladığına inanılır. Suçluklu sarayında kuşçubaşılık yapmıştır. Hasan Dede, Zara'ya geldiğinde uçurduğu kuşların şimdiki Kuşçu köyü arazisine konması dolayısıyla oraya yerleşmiş ve köyün temellerini atmıştır. I. Alâeddin Keykubat, köyde onun adına bir cami

yaptırmıştır. Caminin kitabesinde “Hasan-ı Selçukiyye Mülkü” yazılıdır. Cami Yavuz Sultan Selim zamanında tamir edilmiştir.

Küpeli Baba: Akören köyünün yanı başındaki tepede yatmaktadır. Kızıl Baba ve Elma Baba ile kardeşir. Üç kardeş, Köseadağ Savaşına katılmış, buldukları köyde Pontus Rumlarıyla çarpışmışlardır.

Osman Gazi: Köseadağ savaşında şehit düşen Horasan erenlerindedir. Zara'nın Kızık köyünde yatmaktadır. Köse Süleyman, Fatma Ana ve Şemsi Ana ile kardeş olduğu söylenir.

Pir Gökçek: Şeyh Merzuban Veli ve İmranlı'da yatmakta olan Cogi Baba'nın kardeşi olduğu söylenir. Kabri, Zara'nın Akdeğirmen ve Bağlama köyü arasındaki bir dere içindedir. Önceleri türbenin üstü açıkken, yakın zamanda köylüler tarafından örtülmüştür. Alevi ve Sünni inanca sahip her kesimden insanın ziyaret etmektedir. 25-30 yıl öncesine kadar mart ayının ilk üç çarşambasında törenler düzenlenerek ziyaret gerçekleştirilmekteydi.

Şeyh Merzuban Veli: Horasan erenlerindedir ve soyu Peygamberimize dayanır. Türbesi, Zara'ya 5 km. uzaklıkta olan Tekke köyündedir. Halkın inancına göre Şeyh Merzuban, Zara'nın manevi koruyucusudur. Bu bakımdan 700 yıldır, dertlerine şifa arayanlar ve çeşitli muradı olanlar hep ziyaret ede gelmiştir.

Sivas'ta Yatmakta olan Horasan Erenlerinin Özellikleri

Anadolu'nun manevi mimarlarından olan erenler birtakım veçheleriyle kendilerini göstermektedirler. Bunları şöyle sıralayabiliriz.

Erenlerin yanı sıra, içlerinde Köse Süleyman ile Osman Gazi'nin kardeşleri olan Fatma Ana, Şemsi Ana gibi “*Bacıyan-ı Rum*”dan olan ulu kişilerin olması da dikkat çekicidir.

Diğer taraftan, Ali Baba, Bakır Baba ve Çiçekli Baba gibi (üç kardeş) zatların mezarları olmamakla beraber yattığına inanılan yer kutsal sayıldığını da söylememiz gerekir.

Yatırlar, bilindiği gibi halkın gönlünde yer alan, saygı duyulan zatlardır. Gerek belli bir inanca sahip oluşları, gerekse gösterdikleri kerametler, onların gönüllerde yer tutmasına kâfi gelmiştir. Halkın nezdinde onlar, çoğunlukla buldukları yörenin *manevi koruyucusu*dur ve o civarı yangın, deprem, sel gibi felâketlerden koruyan zatlardır. Hatta onlara verilen yücelik bazen olağanüstü boyutlara ulaşır. Söz gelişi; kabirleri 5-6 m. hatta daha fazla uzunluğa varacak cesamettedir (Gazi Baba).

Horasan erenlerine ait yatırların çoğu bugüne kadar bilgi yolu ile gelmiştir. Ne var ki, nicesinin de yerleri kaybolmuş, bir kısmı kutsal bölge olarak

zihinlerde kalmıştır. İşte bu tip olanlardan bazı erenler, kişilerin *rüyalarına girerek* yerlerini belli etmişler. Hatta bu rüya bazen birkaç kere vuku bulmuştur. Rüyada görülen yer eşildiğinde gerçekten de orada bir kişiye ait cesedin olduğu müşahade edilmiştir. Sivas yöresinde de bu tarz örnekler karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan bazılarını şöyle örnekleyebiliriz:

Coruğun Ocağı (Ebu Kays Haşhaşî): Göğsünde kan izi olduğu halde bazı insanların rüyalarına girerek kendisini tanıtmıştır.

Kevgür Baba: Akbaba ve Küre Baba ile kardeştir. Yeri, bir rüya sonrası tespit edilmiştir. Tokat'ın Artova ilçesinden bir kız Kevgür Baba'yı rüyasında görür. Kevgür Baba, elinde kılıcı olduğu halde suyun içinde yatmaktadır ve kendisini buradan çıkarmalarını ister. Kızın rüyası üzerine buraya gelinir ve kazılır. Gerçekten de elinde kılıcı ile Kevgür Baba burada yatmaktadır. Çok uğraşırlarsa da elinden kılıcı alamazlar. Burayı inşa ederler.

Kımalı Gazi: Kabrinin bulunduğu yere çöp dökülmüş, o da bir kişinin rüyasına girerek; "20 yaşında bir haftalık evliyken ellerimin kınasıyla buradaki savaşa geldim. Üstüme çöp dökmekten hayâ etmiyor musun?" demiştir.

Yatırların varlığı, yörede *onomastik* açıdan da önemlidir. Çocuk sahibi olduğunda yatırın ismine binaen aynı isim yahut onun büyüklüğüne uygun isim konulur.

Davullu Dede'yi ziyarete gelen anne adayının boynuna bir yular takılır. Kadın taş yığınlarının etrafını sekiz-on defa dolanır. Şayet oğlu olursa adını genellikle *Kaya*, kızı olursa *Satı* kor.

Garip Musa ziyareti sonrası doğan erkek çocuklara *Musa*, kız olursa adı *Dilek* yahut *Sultan* konulur.

Diğer taraftan halk yöresinde önemsemiş olduğu yatıra onun özelliğinden dolayı isimler kor. Sözgelisi; dilekleri çabuk yerine getirdiği için *Tezveren Baba*, yahut kabrin başında bir ardıç ağacı olduğundan *Ardıç* olarak isimlendirebilmiştir.. Bu ağaca çivi çakılıp bez bağlandığı için "Mıhlı Ardıç" olarak da bilinmektedir.

Buna benzer ad vermelerin diğerlerini de şöyle sıralayabiliriz:

*Horasan'dan yola çıkan üç kardeş Divriği'nin Yağbasan köyüne gelir. Burada bir sebepten dolayı aralarında anlaşmazlık çıkar. Birisi kaçıp gider ve bu yüzden adı *Kaçak* olur. Diğeri küsüp köyün güneyindeki bir tepeye gider; ona da *Küsme* derler. Üçüncüsü de bir ağacın altında kaldığı için adı *Garip Ardıç* olur.

*Hünkâr Hacı Bektaş Veli'den nasip alan Musa, oradan ayrılırken, Hünkâr kendisine "Git Musa'm git, Divriği topraklarına git. Garip kalasın." dedikten sonra adı *Garip Musa* olur.

*Bazıları Koca Haydar'ı, Sultan'a şikâyet eder. Genç olarak girdiği zindandan yaşlanmış ve ak saçlı olarak çıkar. Hünkâr Hacı Bektaş'ın yanına gider. Hünkâr, ona; "Haydar, kocamışsın." der. Adı artık *Koca Haydar* olur.

*Yaşadığı yer İpek Yolu üzerinde olduğundan, buradan geçenlere et ikram edip kendisi yemediği için kendisine *Etyemez Baba* denilmiştir.

*Seyit Baba, Rumlarla yapılan savaşta ağır yaralanır, salâvat getire getire yattığı tepeye kadar çıkar ve orada şehit olur. Bu tepeye de *Salâvat Tepesi* denir.

*Kulağına "mengüş" taktığı için *Küpelî Baba* olarak tanınmıştır.

*Horasan'dan gelen kırk veli, önce bir dağa gelip bu dağdan Anadolu'nun muhtelif yerlerine giderler. Sözkonusu dağın adı Kırklar dağı olarak kalır.

Ad verme kısmına son vermeden önce şurasını da söyleyelim ki, Horasan erenleri içinde birçoğunun isimleri dikkatimizi çekmektedir. Bunlar, erenlerin özel durumlarına (Etyemez Baba, Davullu Dede, Küpelî Baba), yaptıklarına (Tezveren Baba, Çoban Baba), kerametlerine (Bahar Şeyh) göre verilmiş isimlerdir.

Erenlerin yörede etkilerinden dolayı bazen deyim ve beddua gibi yeni sözlerin ortaya çıktığı da bilinmektedir. Sözgelisi, Akçakışla ve çevresindeki Colü Dede'den dolayı "*Kara Colü'nün kılıcı, boynundan geçsin. Kalbine vursun.*" gibi ifadeler bu tarz sözlerdendir.

Horasan'dan gelen Anadolu erenleri keramet sahibi insanlardır. Aradan geçen 900 seneye rağmen halkın nesilden nesle anlattığı *kerametler*, hep onlara olan inancı sıcak tutmuş, böylelikle halkın üzerinde biraz daha etkili olmalarını sağlamışlardır. İşte bunlardan tespit edebildiklerimiz:

Bahar Şeyh: Soğuk kış mevsiminde Alakilise köyündeki zengin Rum'dan saman istenmesi, Rum'un Bahar şeyh'in kızına karşılık saman verebileceği şart koşması, çaresizlik içinde kalan baba ve kızın sabaha kadar ibadet edip Allah'a yalvarmaları sonucu karakışın kalkıp etrafın yeşermesi kerametinden dolayı kendisine Bahar Şeyh denilmesi nesilden nesle anlatılır.

Bahattin Baba: Belh'ten Kerbela'ya gelir. Hz. İmam Hüseyin'in makamını ziyaret eder. Şam'ın evliyalrı ve Rum'un erenleri ve Horasan pırleri, cümle erenler-veliler ordadır Orada bir *sofra açar* ve evliyalığını izhar eder. Şam'ın evliyalrı ve Rum'un erenleri ve Horasan pırleri, cümle erenler-veliler ordadır. Veliler, Bahattin Baba'yı imtihan etmek ister. Bahattin Baba'nın bir geyik yavrusu ile doksan bin evliyalrı doyrumasını söylerler. Bahattin Baba, Kerbela'ya nazar kılar. Bir geyik yavrusunun meleyerek doğruca Bahattin Baba'nın yanına geldiğini görürler. Yavru, Allah'ın izniyle dile gelir: "Beni kurban eyle, evliyalrının kursağına nasip olayım" der. Bahattin Baba, hemen tekbir alıp

kuzuyu kurban eder. Ateşsiz ve susuz olarak kurbanı pişirir. Doksan bin evliyaya taksim edip yedirir. Hepsini doyurur. Sonra Bahattin Baba, geyik kuzusuna dua eder. Veliler sonra bakarlar ki, kuzu tamam duruyor. Kuzu dirilip Kerbelâ çölüne gider.

Bahattin Baba: Yenilen kuzuyu eski haline getirmiştir.

Çamdede: Acıyurt Köyü'nden birisi Çamdede'ye gidip epeyce çam kesmiş ve köyüne getirmiş. Getirdiği çamlarla yaptığı evin üstünü örtmüştü. Evin inşasını müteakip yattığı ilk gece ev çökmüş ve içindekilerin hepsi ölmüşler.

Çıngır Baba: Atını kaybeden Deli Mehmet (Sepetoğlu) adındaki bir kişi, yorgun argın mezarın başına gelir ve dua edip uykuya dalar. Rüyasında Çıngır Gazi, atının yanında olduğunu müjdeler. Atına kavuşan Deli Mehmet mezarın etrafını çevirir.

Çoban Baba: Tayy-i mekân sahibidir. Hac'da olan ağasına, sıcak helva götürür.

Etyemez Baba: Kore ve Kıbrıs savaşında, Etyemez Dağı'ndan düşmana sürekli top attığı rivayet edilir.

Garip Musa: Tahta kılıcıyla alay eden bir Ermeni kalaycının eşeğini ikiye biçer. Ermeni pişmanlık duyar ve yalvarmaya başlar. Bunun üzerine Garip Musa dua eder. Eşek dirilip ayağa kalkar.

Gez Bel: Anlatıldığına göre; iki Müslüman ordunun savaşmasına tahammül edememiş, gözlerini kapamış ve bir daha da açmamıştır. Ağladığı yerde sel gibi su yürümüş. Binlerce koyunun yününü buraya tıkararak suyun akması engellenmiştir.

Köse Süleyman: Köseadağ savaşında (1243) Selçuklu komutanı olarak çarpışmış ve şehit düşmüştür. Savaşa, bir ateş topu halinde girdiği söylenir.

Müstecap Şeyh: Akkoyunlu hükümdarı seferdeyken şimdi Kılıçkaya Barajı suları altında kalan Karadirek çayırlığında karargâh kurar. Halka; "Benim ordumu kim doyuracak?" der. Onlar da mağaranın bulunduğu yeri göstererek; bunu orada yaşayan zatın yapabileceğini söylerler. Hükümdar askerlerini gönderir. Müstecap Şeyh; "Siz gidin, ben gelirim." der. Askerler kendileriyle beraber gelmelerini söyleyip, şeyhe eziyet ederler. O da bunun üzerine "Batasıcalar." der. Askerler, giderken atlarıyla birlikte çamura batarlar. Şeyhe yalvarırlar, o da bunları kurtarır. O muntıkadan bir su çıkar. Şeyh; "Bu su uyuz hastalığını iyi etsin." der. (Halk, bugün burayı uyuz tedavisinde kullanmaktadır.) Müstecap Şeyh biraz yemek ve bir kuzu ile orduyu doyurur. Kuzunun kemiklerini tulumun içine doldurup dua eder. Kuzu tekrar canlanır, silkinip yürümeye başlar. Askerlerden birisi kemiğini vermediği için, kuzu topallamaya başlar. Olup biteni sihir olarak niteleyen hükümdar, Şeyh'i ağaca bağlatıp etrafına odun yığdırır ve ateşe verir. Ancak ağacın dibinden bir su çıkıp ateşi

söndürür. Bunların keramet olduğuna kanaat getiren hükümdar ondan özür diler ve dilekte bulunmasını ister. Şeyh de; köyünden öşür alınmamasını ve köyüne ahşana açılmasını talep eder. Hükümdar ; “Müstecapsın.” diyerek isteklerini yerine getirir. Bundan dolayı kendisine “Müstecap” denilir. Şeyh, daha sonra çıkan savaşta şehit olur. Mezarı melikşah türbesinin bahçesindedir.

Şeyh Çoban: Savaş olduğunda yanındaki tokmak kaybolur, savaş bitiminde kanlı olarak geri gelir.

Şeyh Halil: Bu yöreye Horasan’dan gelmiştir ve Selçuklu beylerindedir. Rumlarla yapılan savaşta kafası kesilir, ancak o kafasını yerden alır, savaşa savaşa şimdiki türbenin bulunduğu yere kadar gelip burada şehit olur.

Şeyh Merzuban Veli: Şarabı, yağ ve bal etmiştir.

Daha ziyade menkıbelerde rastladığımız *don / şekil değiştirme* hadisesi ermiş bir kişinin *turna, güvercin, doğan, geyik, yılan, balık* veya *ejderha* gibi hayvanların şekline girmesi şeklinde tezahür eder. Ahmet Yesevi'nin *turna* Hacı Bektaş Veli'nin, *güvercin*, Doğrul Baba ve Abdülkadir Geylanî'nin *doğan*, Abdal Musa'nın da *geyik* donuna girdiğini bilmekteyiz.

Bu tarz bir örneğe Divriği’de yatmakta olan Koca Saçlı kıssasında da rastlamaktayız. Koca Saçlı, sırayla geyik, kuş ve aksakallı derviş donuna girmiştir. Erikli köyündeki Fıdıl Baba Dağı’nda geyik donunda yaşayan Koca Saçlı’nın boynuzları altın yaldızlı olup pırl pırl parladığı anlatıla gelmiştir. Kendisini vurmak isteyen avcıyı uzun müddet arkasında dolaştırmış ve birden geyik donundan kuş donuna girmiştir. Uçup bir kilisenin çatısına konmuş, burada da silkinip aksakallı bir olmuştur. Keşiflere kendisini Hacı Bektaş Veli’nin gönderdiğini söylemiş bilahare onları Müslüman etmiştir.

Horasan erenlerinin bir kısmı *kardeşleriyle* veya aynı inanca sahip arkadaşlarıyla birlikte bu topraklara gelmişlerdir. Genellikle, şeyhlerinin yahut kendilerinin bir yere geldikten sonra farklı yönlere iri taşlar atarak onların düştüğü yerleri kendilerine mekan tutmuşlardır. Acaba bunların kardeş olarak Anadolu’ya gelişleri gerçek midir, yoksa halkın yakıştırması mıdır? Bunun cevabını vermek şu an için mümkün görünmemektedir. Şu kadarını söyleyebiliriz ki, halk kendi civarında olan ve baba yahut pir olarak nitelediği şahıslar arasında bir yakınlık kurma yoluna gittiği şüphesizdir. Buna sebep olarak da; toplum üzerinde onların daha tesirli ve güçlü olması kanaatinin uyanmasını düşünebiliriz. Nitekim *Davullu Dede, Ali Baba* aynı şahıs başkalarıyla birlikte kardeş gösterilebilmiştir. Bunları sayılarına göre şöyle gruplandırabiliriz:

İki kardeş:

Şeme ve adı bilinmeyen kardeşi.

Üç kardeş:

Çeltek Baba, Seyit Baba, Şaban Dede.

Garip Ardiç, Küsme, Kaçak.

Çiçekli Baba, Ali Baba, Bakır Baba.

Müstecap Şeyh, Dindar Şeyh, Bereket Şeyh.

Gülmez Baba (Şeyh Ziya), Kara Baba, Ali Baba.

Çamdede, Küpeli Baba, Karacalar Tekkesi.

Akbaba, Kevgür Baba, Küre Baba.

Seyit Baba, Şaban Dede, Çeltek Baba.

Elma Baba, Küpeli Baba, Kızıl Baba.

Dört kardeş:

Köse Süleyman, Osman Gazi, Fatma Ana, Şemsi Ana.

Akkoca Sultan, üç kardeş ve bir arkadaşıyla bu yöreye gelmiştir.

Beş kardeş:

Davullu Dede, Karacalar Tekkesi, Kevgir Baba, Turna Dağı Ziyareti, Damıl Baba.

Arap Dede, Boz Dede, Ebu Kays Haşhaşî, Küpeli Baba, Davullu Dede.

Beş Kardeş olup bu kardeşlerden Kara Baba ile Ak Baba olduğu bilinmektedir.

Yedi kardeş

Bahattin Baba, gelen yedi kardeşten birisidir

Ardiç (Muhammed Bekira), yedi kardeşten birisidir.

Şeyh Mehmet, Horasan'dan Anadolu'ya yedi kardeş olarak gelmişlerdir.

Kırk eren

Horasan'dan gelen kırk veli, önce Kırklar Dağı'na gelir.

ZİYARET SEBEPLERİ

Türbeleri ziyaret etme pek çok sebebe dayanır. Başta hastalar götürülmekle beraber, bahtının açılmasından başarılı olmayı murat edenlere kadar nice insanın gittiği yerlerdir. Dilek ve icraatlarında samimidirler. Buralara gidenler, biraz sonra ele alacağımız gibi birtakım pratikler yaparlar. Olumlu

sonuç alanlar, aynı istek veya rahatsızlıkta olanlara burayı şiddetle tavsiye ederler.

Tespit ettiğimiz ziyaret sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Felçli hastalar: Arap Dede, Çeltek Baba, Davullu Dede, Lokman Baba, Coruğun Ocağı, Coğı Baba, Haydar Baba, Etyemez Baba, Beş Kardeş, Colü Dede, Gülmez Baba (Şeyh Ziya), Karacalar Tekkesi, Şeyh Mehmet, Akbaba, Kevgür Baba.

2. Çocuk sahibi olmak isteyenler: Arap Dede, Coruğun Ocağı, Topakkaya, Coğı Baba, Haydar Baba, Ali Baba, Bakır Baba, Çoban Baba, Tezveren Baba, Ardıç (Muhammed Bekira), Köse Süleyman, Beş Kardeş, Colü Dede, Kevgür Baba.

3. Yağmur duası için: Arap Dede, Davullu Dede, Kumlu Baba, Ali Baba, Bakır Baba, Çiçekli Baba, Çoban Baba, Felfan Baba, Küre Baba.

4. Akıl ve ruh hastaları: Arap Dede, Davullu Dede, Ardıç (Muhammed Bekira), Tekke, Şeyh Mehmet.

5. Saralı hastalar: Çeltek Baba, Topakkaya, Coğı Baba, Tekke, Kevgür Baba.

6. Vücudunda ağrısı, sızısı olanlar: Çeltek Baba, Ali Baba, Felfan Baba, Akbaba.

7. Yolculuğa çıkanlar: Davullu Dede, Gazi Baba, Haydar Baba, Şeyh Bahattin Bayram Dede.

8. Adak sahipleri: Lokman Baba, Coğı Baba, Şeyh Bahattin Bayram Dede, Akbaba.

9. İşinde başarılı olmak ve çocuk sahibi olmak isteyenler: Şeyh Çoban.

10. Geçim sıkıntısı çekenler: Coruğun Ocağı.

11. Ağzı dili tutulanlar: Coruğun Ocağı.

12. Sevdiklerine kavuşmak isteyenler: Garip Musa, Tezveren Baba, Kevgür Baba.

13. Bahtı kapalı kızlar: Coğı Baba, Ali Baba, Bakır Baba, Çoban Baba, Etyemez Baba, Tezveren Baba.

14. Uykusuzluktan şikâyet edenler: Haydar Baba.

15. Sütü gelmeyen kadınlar: Bakır Baba, Tezveren Baba

16. Cilt hastaları: Bakır Baba, Çoban Baba, Colü Dede, Küpeli Baba

17. Çiçek (şap, boçça) hastalığına tutulan koyunlar: Bakır Baba, Çoban Baba
18. Baş ağrısı olanlar: Bakır Baba.
19. Nazar, sihir ve büyü'nün bozulması için Bakır Baba, Çoban Baba.
20. Düşük yapan yahut zor doğum yapan kadınlar: Çiçekli Baba,
21. Birtakım niyeti olanlar: Çoban Baba.
22. Yaramaz çocuklar ve rüyasında ağlayan çocuklar : Çoban Baba, Kevgür Baba.
23. Geç yürüyen, peltek konuşan çocuklar : Kevgür Baba.
24. Uykusunda ağlayan çocuklar: Etyemez Baba.
25. Kaza geçirenler: Etyemez Baba.
26. Kötü rüya görenler: Etyemez Baba.
27. Korkanlar: Etyemez Baba.
28. Nazardan ve hasetten korunmak isteyenler: Etyemez Baba.
29. Ekinlerin yangın ve haşarattan salim olması ve ürünün bereketli olması için: Felfan Baba.
30. Boğmaca hastaları ve öksürüğü olanlar: Bakır Baba.
31. Böbrek hastaları: Bakır Baba.
32. Hıdırellez şenlikleri için: Felfan Baba.
33. Aile geçimsizliği olanlar: Felfan Baba.
34. Baharın erken gelmesi için : Tezveren Baba.
35. Sıtma hastaları: Tezveren Baba.
36. Sıkıntılı ve huzursuz olanlar: Tezveren Baba.
37. Cin çarpanlar: Gülmez Baba (Şeyh Ziya).
- 38.. Askere gidecek gençler: Çoban Baba, Kevgür Baba, Şeyh Halil.

ZİYARET SIRASINDA YAPILANLAR

Türbe ziyaretleri birtakım uygulamaları da beraberinde getirir. Samimiyetiyle okunan dua veya sureler yeterli değildir. Temeli Şamanizm inancına kadar giden ve doğrudan taş, su ve ağaç kültürüyle ilgili bazı pratiklerin yapıldığı da bir gerçektir. Aşağıda da örneklerle ele alacağımız gibi Şamanizmin

bakiyesi olarak gördüğümüz bu inanç ve davranışlar, İslamî bilgi ve inançla bütünleşmiş olarak kendisini göstermektedir.

Ziyaret sırasında ve sonrasında yapılan uygulamalarla ilgili tespitlerimiz şunlardır.

*Türbenin yakınındaki soğuk suda yıkanıp aptes alır, camide yatarlar. (Çeltek Baba)

*Yola çıkanlar, yolculuğun sağlıklı geçmesi için yanlarına türbeden bir taş alır, döndüklerinde tekrar buraya bırakırlar. (Davullu Dede, Gazi Baba)

*Kesilen kurbanlar, ziyarete gelenlere dağıtılır, yemekler yenilir. Ziyaret sonrası çocuk sahibi olup da adağını yerine getirmeyenlerin çocuklarının öldüğüne inanılır. (Coği Baba)

*Elips şeklinde bir taş vücudun ağrıyan bölgesine sürülerek şifa aranır. (Coği Baba)

*Çeşitli rahatsızlığı olanlar dua edip türbenin etrafında üç kere dolanırlar. (Gazi Baba)

*Türbe duvarına taş tutturulur. (Lokman Baba)

*Dileğine kavuşanlar türbede kurban keser. (Lokman Baba)

*Çeşitli istekleri olanlar ziyaret eder ve genellikle horoz keserler. (Boz Dede, Davullu Dede)

*Dilek dileyip yıldırım düşmesi sonucu yan yatan ağacın altından geçmeye çalışır. (Haydar Baba)

*Anne adayının boynuna bir yular takılır. Kadın taş yığınlarının etrafını sekiz-on defa dolandır. (Davullu Dede)

*Çocuk sahibi olmak isteyenler, sütü az olan kadınlar tepeden alınan küçük taşları buraya bırakıp üç gün sonra alarak yattığı yatağın altına kor. (Ali Baba)

*Bahtı kapalı kızlar, bir çobana mendil verip çobanın mendille birlikte tepeyi yedi kere dolanmasını, daha sonra mendili bir erkek çocukla kendine göndermesini ister. (Ali Baba)

*Kısmeti açılmayan kızlar Perşembe günü ziyaret ederek "Kabrine geldim." deyip toprağı yalayıp dilek dilerler. (Tezveren Baba)

*Yağmur duası yapılacağı zaman yerden alınan bir avuç toprak suya atılır. (Bakır Baba)

*Yağmur duasına çıkmadan önce ziyaret edilip üç İhlas bir Fatiha okunur. (Çoban Baba)

*Çiçek (şap, boçça) hastalığına tutulan koyunların tedavisi için tepedeki toprak ve su karıştırılıp tuz taşlarının üstüne dökerek yalamaları sağlanır. (Bakır Baba)

*Çiçek hastalığına yakalanan koyuna, şifa bulması için mezardan alınan toprak tuza katılarak yedirilir. (Çoban Baba)

*Bahtının açılmasını isteyen kızlar, kuşburnu ağacına bezler bağlayıp kuyudaki sudan alıp yere dökmeden içerler. (Bakır Baba)

*Baş ağrısı, öksürüğü olanlar, boğmaca ve böbrek hastaları hastaları kuyunun suyundan sabah akşam içerler. (Bakır Baba)

*Nazar, sihir ve büyüünün bozulması için burada mum yakılır, bez bağlanır ve buradan alınan toprak evin giriş kısmına ve muhtelif bölümlerine serpilir. (Bakır Baba)

*Çiçek (şap, boçça) hastalığına tutulan koyunların tedavisi için tepedeki toprak ve su karıştırılıp tuz taşlarının üstüne dökerek yalamaları sağlanır. (Bakır Baba)

*Yaramaz çocuklar ve rüyasında ağlayan çocuklar mezarın yanına yatırılır, bunlardan kurtulması için dua edilir. Toprak bir miktar alınıp muska şekline getirilip çocuğun boynuna asılır. (Çoban Baba)

*Rüyasında ağlayan çocuklar getirilip mezarın yanına boylu boyunca yatırılır. Buradan alınan toprak muska şeklinde bir beze sarılıp çocuğun boynuna asılır. (Kevgür Baba)

*Geç yürüyen, peltek konuşan çocuklar getirilip üç veya yedi gün tok karnına türbenin toprağı yalattılır. (Kevgür Baba)

*Çocuk sahibi olmak isteyenler, sütü gelmeyen kadınlar mezarın yanındaki kuşburnu ağacına bez bağlar. Horoz, tavuk veya hindi gibi hayvanlar kesilip kanı akıtılır. (Çoban Baba)

*Çocuğu olmayanlar, sütü az olan kadınlar tepede bulunan kuşburnu ağacına dilek dileyip bez bağlarlar, yatır olarak kabul edilen taş yığına taş tuturmaya çalışırlar, dönerken yanlarında getirdikleri suyu 21 gün sabah-akşam aç karnına içerler. (Bakır Baba)

*Çocuğu olmayan kadınlar sembolik olarak bezden yaptıkları bebeği mezarın üzerine koyup bebek murat ederler. (Tezveren Baba)

*Çocuk sahibi olmak isteyenler mum yakıp bez bağlarlar. Türbe civarından toprak alıp diğer altı ziyaret yerinden alınan toprakla karıştırılıp bir suya konulur ve 3-20 gün arasında bu su ile yıkanılır. (Felfan Baba)

*Çocuk sahibi olmak isteyenler, felçli olan hastalar, cilt hastası olanlar, uyuzlar, gicimikler ve farklı dilekleri olanlar ziyarete gelir. İki rekat namaz kılar, sandukayı yalar, bir miktar toprak yer; dua eder. (Colü Dede)

*Çocuk sahibi olmak isteyenler bir gece yatıp evlerine dönerken bir avuç toprak alıp bunu on gün boyunca yapılan yemeklere katar, bir kısmını da muska şeklinde hazırlayıp boyunlarına asar. (Kevgür Baba)

*Cilt hastası çeşmeden su içer ve doldurulan su ile aptes alır. (Çoban Baba)

*Kabrin üzerinde bulunan büyük taşın kuzey tarafındaki boşluktan alınan "ısırgı" toprak, suda eritilerek cilt hastalıklarının ve hayvanların memelerindeki hastalıkların tedavisinde kullanılır. (Küpeli Baba)

*Nazardan korunmak, tarladan bol ürün almak için mezardan alınan toprak eve ve tarlaya sepilir. (Çoban Baba)

*Mezar toprağını muska şeklinde sarıp üzerinde taşıyana kurşun işlemez, onu yılan sokmaz. (Etyemez Baba)

*Nazardan ve hasetten korunmak için, mezar toprağı muska şeklinde yapılıp ev, ahır ve ağılın girişine konur. (Etyemez Baba)

*Mezarın yanındaki taşlara, dilek dileyip taş tutturulur. (Etyemez Baba)

*Kaza geçirenler, kötü rüya görenler ve bahtının açılmasını isteyenler ziyaret ederler. (Etyemez Baba)

*Felçliler, korkanlar, uykusunda ağlayan çocukların gömlekleri mezarın yanına yatırılır, yanına bir helke su konurdu. Hasta üç veya yedi gün güneş aşarken mezara getirilir, burada bırakılan gömlek tekrar o kişiye giydirilirdi. Amaca ulaşıldığında kurbanlar kesilirdi. Bu uygulama bugün yapılmamaktadır. (Etyemez Baba)

*Sızl, felç ve yel gibi rahatsızlıklardan kurtulmak için ziyaret edilir; oradan alınan bir miktar toprak evde yemeklere katılır. (Felfan Baba)

*Sarı ve felçli hastalar burada bir gece yatırılır, türbede mum yakılır. (Kevgür Baba)

*Sinir, felç hastaları için kurban kesilir. Fakir kimseler ise tekke bekçilerine para veya eşyalar verirler. Bir gece orada kalınır. Allah'a hamd ü senalarda bulunurlar. Ertesi gün ayrılırlar. (Karacalar Tekkesi)

*Ağrı ve sızısı olanlar buraya gelip yuvarlanırlar. (Ali Baba)

*Baharın erken gelmesi için, kabrin üzerindeki kar atılır. (Tezveren Baba)

*Sıtma hastaları mezarın ayakucundan alınan toprakla vücudunu ovalar. (Tezveren Baba)

*Sütü gelmeyen kadınlar mezara gidip mum yakar, mezar toprağını öptükten sonra mezardan bir miktar toprak alıp bunu banyo suyuna katarak o su ile bir hafta yıkanır. (Tezveren Baba)

*Sevdiklerinden ayrı olanlar onlara kavuşmak için mezar civarındaki kuşlara yem atar ve onlara kavuşmayı murat eder, kuşlarla da onlara selâm gönderir. (Tezveren Baba)

*Askere gidecek olan gençler ziyaret edip, toprağı muska şeklinde yapıp boynuna asarlar. (Kevgür Baba)

Askere gidecek olanlar buraya gelip iki rekât namaz kılarlar ve türbedeki örtülerden küçük bir parça kesip yanlarına alırlar. (Şeyh Halil)

*Sevdiklerine kavuşmak isteyenler, türbenin duvarına sevdiğinin ismini yazıp kalp içine alır. Türbenin üzerine vuslat için yatıp dua eder. (Kevgür Baba)

*Çeşitli istekleri olanlar ziyaret eder ve genellikle horoz keserler. Yattığı yerin etrafındaki taşlar kutsal sayılır ve uğur olarak yanında bu taşlardan bulundurur. (Boz Dede)

SONUÇ

Yukarıda anlatılan çerçevesinde Sivas yöresinde yatmakta olan Horasan'dan gelmiş zatlarla ilgili olarak ulaştığımız sonuçları şöyle sıralayabiliriz.

1. Horasan'dan Anadolu'ya gelen erenlerin içinde Sivas'ta faaliyet göstermiş olanların sayısı oldukça fazladır ve bizim tespit ettiğimiz, bu tipteki veli sayısı 66'dır.

2. Veliler, kişilik ve manevi yapı itibarıyla çeşitli özelliklere sahiptirler Pek çoğu eren olmakla beraber içlerinde alp-eren (*Cöli Dede, Garib Musa, Kevgür Baba, Şeyh Çoban...*) ve Anadolu Bacısı (*Fatma Ana, Şemsi Ana*) olan kimseler de vardır.

3. Erenler, buldukları bölgenin manevi koruyucusudur ve o civarı yangın, deprem, sel gibi felâketlerden korurlar.

4. Yattığı yeri kaybolmuş olan bazı veliler kişilerin rüyalarına girerek yerlerini belli etmişler. (*Coruğun Ocağı, Kevgür Baba, Kınalı Gazi*)

5. Yatırlar, buldukları bölgede kişilerin ad almalarında ve birtakım söz kalıplarının ortaya çıkmasında da rol üstlenirler.

6. Keramet sahibi kişilerdir. Erenler, kerametleri sayesinde manevi güçlerini sergileyerek halk nezdinde itibar ve güç kazanmışlar, bunun yanında halkın inancının sağlam kalmasını sağlamışlardır.

7. Kimi erenler (Koca Saçlı...) art arda geyik, kuş ve ak sakallı derviş olmak gibi şekil/don değiştirme yeteneğine sahiptir.

8. Bir kısmı kardeşleriyle (2, 3, 4, 5, 7 kardeş olarak) veya aynı inanca sahip arkadaşlarıyla (40 kişi) birlikte bu topraklara gelmişlerdir.

9. Türbeler genellikle, hastalar (felç, ruh, akıl, sinir, sara, cilt, sıtma ...), çocuk sahibi olmak, büyü bozdurmak veya nazardan korunmak isteyenler, bahtı kapalı kızlar, adak sahipleri, sütü gelmeyen yahut zor doğum yapan kadınlar, geç yürüyen, korkan veya altını ıslatan çocuklar, cin çarpanlar, askere gidecek gençler, maddi refah, yağmur, sağ-salim yolculuk, sevdiklerine kavuşmak, işlerinde başarılı olmak, isteyenler tarafından ziyaret edilir. Bazen de Hıdırellez yahut Nevruz günleri de tören için gidildiği olur.

10. Ziyaret sırasında taş, su ve ağaç kültürüne dayalı birtakım pratikler yapılır. Bunların bir kısmı dua, oruç, namaz şeklinde İslamî inançla bütünleşmiş olarak karşımıza çıkar.

11. Türbe ziyaretlerinin sosyal psikoloji, sağlık ve inanç açısından faydaları ve zararları vardır.

Ziyaret sırasında buraya gelenlerin birbirini tanması ve kaynaşması gibi bir fonksiyon icra etmeleri; türbede yatan zat hakkında anlatılanlar, edebiyatımızda sözlü anlatım türlerinin yaşamasında ve zenginleşmesinde önemli rol oynamaları olumlu bir gelişme olarak söylenebilir.

Buna mukabil, ruh, felç, sinir hastalarının, çocuk sahibi olmak isteyenlerin buralardan medet umarak zaman kaybına sebebiyet verilip arzu edilmeyen durumlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Bunun yanında toprak yemek, vücuda taş sürmek yahut vücutta türbe toprağı taşımak vs. gibi pratiklerin ne derece isabetli sonuçlar doğuracağı şüphelidir. Bunları da halkın olumsuz yaklaşımları olarak zikredebiliriz.

Kaynakça:

ASLAN, Özlem, *Yıldızeli ve Çevresindeki Alevilerin Kültürel ve Dini Yapısı Üzerine Bir İnceleme*, Sivas, 2001, VIII+207 s. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

COŞKUN, Hasan, "Altınyayla Ziyaret Yerleri", *Revak*, Sivas, 2001.

DEMİR, Recep, *İmranlı'nın Sosyo-Kültürel ve Dini Yapısı Üzerine Bir İnceleme*, Sivas, 2002, IX+127 s. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)

DEMİRCİ, Musa, "Çeltek Baba", *Sivas Folkloru*, S. 2, mart 1973, s. 14.

DOYMUŞ, Ergin, *Her Yönüyle Kangal*, Sivas, 1999.

GÖKBEL, Ahmet, "Kangal Yöresinde Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanç ve Uygulamalar", *C. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 3, Sivas, 1999.

GÖKBEL, Ahmet, “Şarkışla Yöresinde Yatırlar”, *Halk Kültürümüzde Sivas'ın Yeri Sempozyumu*, Âşık Veysel Kültür Derneği, Ankara, 24 Mart 2002 (Yayımlanmamış Bildiri).

KARAMAN, Fikri, *Sivas Doğanşar İlçesi ve Köyleri Belgeseli*, İstanbul, 2000.

KAYA, Doğan, “Küpelî Baba ve Kardeşleri”, *Sivas Folkloru*, I (10), Kasım 1973, s. 13-14.

KURT, Rahmi, *Sivas Merkez ve Merkeze Bağlı Köylerdeki Ziyaret ve Adak Yerleri*, Sivas, 2001, IX+154 (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

MAHİROĞULLARI, Adnan, *Dünden Bugüne Zara*, Sivas, 1999, s. 177-187.

ÖZ, M. Ali Arşivi.

ÖZEN, Kutlu, *Sivas Efsaneleri*, Sivas, 2001.

PÜRLÜ, Kadir, Özel Arşiv.

TÜRKYILMAZ, Murat Arşivi.

YILDIRIM, Ali, “Emlek Yöresi Köylerinde İnanç Özellikleri”, *Uluslar arası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri*, Ankara, 2001 s.

“Şeyh Bahattin Hazretleri”, *Suşehri'nden Esintiler*, Suşehri Kültür Dayanışma Derneği Bülteni, s. 24.